

HOLLANDA SÜTUNLAŞMIŞ VE POST-SÜTUNLAŞMIŞ EĞİTİM SİSTEMİNDE DİN VE EĞİTİM -Tarihi Arka Plan ve Güncel Tartışmalar- *

Yaz. Ina Ter Avest, C. Bakker,
G. Bertram-Troost, & S. Miedema
Çev. M. Fatih GENÇ **

Özet

Bu makale, Hollanda Eğitim sistemi içerisinde din eğitiminin tarihi arka planı ve günümüzdeki durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmada öncelikle Fransız işgalinden sonraki süreçte Hollanda toplumunda meydana gelen din eğitimi tartışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Bu süreci daha iyi anlayabilmek için Hollanda toplumunun yapısı, dini okulların özellikleri hakkında bilgi verildikten sonra dinin Hollanda toplumu içindeki yeri, Kilise Devlet ilişkileri hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak çok kültürlü toplumda din eğitimi modelleri ve eğitimin hedefleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Hollanda, Sütun Sistemi.

Religion and Education in the Dutch Post-Pillarized Education System: Historical Backgrounds and Current Debates

Abstract

In this article, historical background and current situation of Religious Education in the Netherlands are mentioned.

First of all, debates about religious education are occurring in Dutch society after period of French invasion are mentioned. And giving information about structure of Dutch society, properties of denominational schools, Church-State relations in the Netherlands. At last, giving information about religious education in multi-cultural societies and aim of religious education and its methods.

Key Words: Education, Netherlands, Pillarization.

Hollanda'da eğitim ve dinin tarihi devlet okullarında eğitimin başlamasıyla başlar.¹ (Thurlings-Van Vugt 1997, p.28). Bu dikkat çekici bir ifadedir ve bazı açıklamaları gerektirir: 18 yy. sonu 19. Yy başlarında Fransız işgalinde olan Hollan-

* "Religion and Education in the Dutch post-pillarized education system: historical backgrounds and current debates". In Robert Jackson, Siebren Miedema, Jean Paul Willaime, & Wolfram Weisse (Eds.), Religion and Education in Europe, Developments, Contexts and Debates. Munster/Berlin: Waxmann Verlag 2007.

** Yrd. Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı.

¹ Thurlings, J. & Van Vugt, J. (1997) "Van schoolstrijd? Twee eeuwen worsteling met cultureel pluralisme, 1795-1995", in C.A.M. Hermans&J.P.A van Vugt (Eds.) *Identiteit door de tijd* (Den Haag/Nijmegen, ABKO/Katholiek Studiecentrum).s.28

da'daki hükümetin başında Napoleon Bonaparte'nin kardeşi Lodewijk Napoleon vardı. Batavian cumhuriyeti olarak da adlandırılan bu dönemde, hükümet halkın tamamının eğitim işlerini üstlenmişti. Eğitim sistemi merkezleştirilmiş ve devletin sorumluluğuna verilmişti. Aynı zamanda Avrupa'daki ilk eğitim bakanlığı Hollanda'da kurulmuştu. 1806 yılında eğitim politikalarını resmileştiren kanun kilise ile devleti birbirinden ayırırken din ile devleti birbirinden ayırmamıştır.

Devlet okullarındaki din ve eğitim ilişkisi Kilisenin sorumluluğunda olan yerlerde ve Hıristiyanlık ahlakının öğretimi olarak dini sınıflarda yapıyordu. Bativan Cumhuriyetinin prensiplerine göre İnsan veya Tanrı tarafından cezalandırma korkusu yerine iyi ve kötünün açık bir şekilde anlaşılmasının sağlanması gereklidir.² 1806'da çıkan ilköğretim kanununa göre bütün öğrencilerin tamamen toplumsal ve Hıristiyan ahlakına göre eğitilmesi hedeflenmiştir ve bu devlet okullarının programlarında yer almıştır. Bu okulların özelliği dini farklılıkların üzerinde tüm kurumsallaşmış dinlerin ötesinde tek bir Hıristiyanlık dersini (mezhepler-üstü) dini bir atmosferde verecek şekilde olmasıydı.

*"Eğitim öncelikli olarak tek bir Kilisenin ayrıcalıklı kurulları yerine tüm sosyal ve Hıristiyan ahlaki değerlerine göre ve lehçe farklılığı olmaksızın Hollandaca yapılmalıdır."*³

1814 anayasasının 140. Maddesine göre –I William'ın Krallığının olduğu dönem- bu kural şu şekilde devam etmiştir:

*"Devlet, hükümetin ilgisi dahilinde, devlet okullarındaki din eğitimine ciddi şekilde destek sağlamalı ve yerel yönetimler bu konuda meclise (genel konsile) yıllık rapor vermeli-dirler."*⁴

19 yy. da ulus devlet olmaya başlayan Hollanda'da eğitim alanında kurumsal olarak Kilise ile devlet arasında bir ilişki olmamakla birlikte, bütün devlet okullarında din ile eğitim arasında ilişki vardı.

Devlet okulları hükümet tarafından finanse ediliyordu. Bu okullarda Hıristiyanlık aşılmasına rağmen 1830'lu yıllarda bir grup aile ve öğretmen bu tür bir Hıristiyanlık eğitiminin yetersiz olduğunu çünkü okullarda verilen Hıristiyanlığın ahlak ve değerlerini öğreten eğitimin kişiyi Kilisenin bir üyesi yapmaktan çok, iyi bir vatandaş olmasını sağlamayı hedeflediğini belirtmişlerdir. Onların en büyük eleştirisi, ailelerin kendilerine özgü bağlı olduğu inanç (Protestan, Katolik) ve ibadetleri ile okul arasında bir bağlantının ve devamlılığının olmamasıdır. Aynı zamanda bu kişilerin her ne kadar çoğulcu devlet okullarında yeterli derecede dini bilgi olsa da sanki gizli bir din eğitimi programının hakimiyetinin var olduğuna dair ciddi şüpheleri vardır. Bu kapsamda her ne kadar genel Hıristiyanlık dersleri verili-

² Thurlings, J. & Van Vugt, J. (1997) "Van schoolstrijd? Twee eeuwen worsteling met cultureel pluralisme, 1795-1995", in C.A.M. Hermans&J.P.A van Vugt (Eds.) *Identiteit door de tijd* (Den Haag/Nijmegen, ABKO/Katholiek Studiecentrum). S.29

³ Thurlings, J. & Van Vugt, J. (1997) "Van schoolstrijd? Twee eeuwen worsteling met cultureel pluralisme, 1795-1995", in C.A.M. Hermans&J.P.A van Vugt (Eds.) *Identiteit door de tijd* (Den Haag/Nijmegen, ABKO/Katholiek Studiecentrum).s31

⁴ Meisjen, J. (1976) (ed.) Lager onderwijs in de spiegel der geschiedenis, 1801-1976 (s' Gravenhange, Staatsuitgeverij).

yormuş gibi olsa da aslında bu dersin içeriğinin devlet-Protestan ağırlıklı olduğunu ve okullarda her inanca, her mezhebe yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Protestan gruplar ve devletin resmi politikası arasındaki bu ayrımlar sonucunda 1830'lu yıllarda aileler veya öğretmenler tarafından finanse edilen Hıristiyan okullar açılmış ve ev eğitimleri ağırlık kazanmıştır. Bu okulla ailelerin kendi hayat tarz ve inançlarına göre din eğitimi vermekteydi.⁵

Din ve (okul) eğitim arasındaki kısa süreli ahenkli dönemin ardından din eğitiminde tekli bir modele karşı çoğulcu modeli tercih eden köklü bir tartışma başladı. Mezhebe bağlı okullar –Protestant ve 1864'ten sonra da Roman Katolik okulları, 1848 anayasası ile aynı anayasal haklara sahip oldular. Bu anayasa ile eşit finansal desteğin yanında okuldaki eğitim-öğretim faaliyetleri içinde hükümet aşamalı olarak belli kriterler getirdi. Bu okul savaşları (schoolstrijd) bir barış anlaşmasıyla 1917'de sona erdi ve yeni eğitim politikası 1920'de çıkan kanunla yeniden belirlendi.

Sütunlaşma kavramı tek-kültürlü bir toplumda bu dini ayrılığı tanımlamak için icat edilmiş bir kavramdır.⁶ Bazı tarihçilere göre 1917 barışı, Hollanda'daki sosyal sütunlaşmanın gelişmesine ve toplum hayatındaki bu ayrışmanın daha çok yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu ayrımın sonucunda tüm toplumsal kurumlar ve gruplarda bu sütunlaşmaya göre olmuştur. Böylece sütunlaşma sadece eğitim alanında sınırlı kalmamış, üniversitelerde, politik partilerde, işçi sendikalarında, sosyal yardım çalışmalarında, hastanelerde, huzurevlerinde bu ayrım kendini göstermiştir. Bu dikey kesin ayrım, ortak bir değer, kültürün oluşmasının engelliği gibi sütunlar arası mücadeleye tetiklemiş ve diyalogu engellemiştir. Lijpart'a göre politik barış, tek kültürlü bir toplumda dini veya çoğulcu dünya görüşüne uyum sağlamaya yarayan bir yoldur ve bu toplumun farklı mezhebe bağlı grupları arasındaki temel ayrımın kuvvetlenmesiyle sonuçlanır. Gruplar kendi organizasyon ve kurumlarını kapattılar. Bu çatışma aynı zamanda sütunların yöneticileri olan elitler arasında bir işbirliğine neden oldu. Elitler tarafından çıkarılan bu tür yasalar toplumun büyük çoğunluğunda politik edilgenlikle (passivity), ilgisizlikle ve muhalif grupların sosyal izolasyonu ile sonuçlanmıştır. 1917'den sonraki 20-30 yıl içerisinde az veya çok sütunlar arası birlikte yaşama ile ilgili uyum ve barış olmakla birlikte devlet ve dini gruplar arasında keskin sınırlar devam etmiştir. Devlet okulları kendilerini dinlere karşı bağımsız; dini okullar ise kendilerini dinle yüklü olarak nitelendirmişlerdir.

21. yy'ın başlarında, devlet ve dini okullar arasındaki eşitlik, özellikle özel okullardaki eğitim ve din kaynaşması tehdit altına girdi. Özellikle Hollandalı siyaset yazarı Paul Scheffer'in 2000 yılında kaleme aldığı "The Multicultural Drama" başlıklı ünlü makalesinden sonra birçok insan çok kültürlü bir toplumda dinin eğitim içindeki rolü üzerinde ciddi şüpheler duymaya başladı. Diğer yandan dine ve hayat felsefelerine karşı köklü saygı besleyen kimi kişilerde Hıristiyan, Yahudi veya İslam

⁵ Rietveld-van Wingerden, M., Sturn, J. & Miedema; S. (2003) "Vrijheid van onderwijs en sociale cohesie in historisch perspectief", *Pedagogiek* 23 (2), 97-108.

⁶ Lijphart, A. (1968) *The Politics of Accomodation: Pluralism and Democracy in the Netherland* (Amsterdam, Universiteit van Amsterdam)

okulu olsun bu dini okulların önemini belirtmişlerdir. Yine muhaliflerinde bu yönde kökleşmiş korkuları mevcuttur. Bu korku özellikle yeni bir sütun olan İslam okullarına yöneliktir. Onlara göre Müslümanlar çok katı bir inanca, hoggörüsüzlüğe ve sabit fanatik dini görüşlere sahiptir. Ortodoks Hıristiyan okulları da yine bu tür bir tartışmanın içindedir.

11 Eylül saldırılarından sonra dinin toplum ve eğitim alanındaki işlevi/rolü başka bir açıdan ele alınmaya başladı. Amsterdam belediye başkanı Job Cohen 2002 yılında yaptığı bir konuşmasında, insanların dinin birleştiriciliğini küçümsememesi gerektiğini ve sosyal alanda ona daha fazla dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ona göre bu ülkede hükümet toplumda dinin rolü üzerine yeterince ilgi duymamıştır. Devlet-Kilise ayrımı üzerinde yeterince düşünülmemiştir. Buradaki soru, hükümetin bu ayrımı nasıl uyum içinde tutabileceği, yani burada dinin toplum üzerindeki etkisini yargulamaktan çok bizi birleştirici olan rolü üzerinde önemle durmasıdır. Eğer kendi aramızda diyalog kurmak istiyorsak bizim dini altyapıyı göz önünde bulundurmaya/dikkate almaya ihtiyacımız vardır. Camiler, ibadethaneler, kiliseler ve sinagoglar olmadan bunu başaramayız.

Toplum içindeki bu tartışmalardan sonra Eğitim bakanlığı okullarda verilen din derslerinin içeriğini denetlemek üzere müfettişler görevlendirmiştir. Müfettişler dini okullardaki bu dersleri sadece yapısal olarak değil, öğrencilere nefreti, ayrımcılığa neden olabilecek ve yanlış bir şeylerin olup olmadığını da kontrol edeceklerdi. Daha sonra eğitim bakanlığı bir kanun değişikliği yaparak devlet okullarında da mezhebe dayalı (İslam din eğitimi, Hıristiyan din eğitimi ve humanistik dünya görüşü eğitimi) bir din dersinin verilmesini sağlamıştır. Fakat bu ders devlet okulunun sorumluluğunda olmayacaktır.

Tüm tartışmalardan da görüleceğe üzere, dini okulların özerkliği statüsü Hollanda da dokunulmazdır. Bu okullar kendi dünya görüşünü, kimliğini teorik ve pratik olarak okullarında öğrencilerine yansıtabilirler. Devlet okulları ise tarafsızlıklarını korumalıdır.

Bu tartışmaları iki cümle ile özetlersek: azınlık bir grup dini özel alanda yasaklamaya çalışırken çoğunluk ise dinin eğitimdeki yeri rolü ve işlevi üzerine açık bir şekilde tartışmaktadırlar. Hollanda anayasasının 23. Maddesi dini okulların özgürlüğü ile alakalıdır.

1. Eğitim hükümetin sorumluluğundadır.

2. Yasalarda belirlenen kurallara uymak koşulu ile eğitim vermek ve bu amaçla eğitim-öğretim müessesesi kurmak serbesttir. Ders verecek olan öğretmenlerin de, verecekleri ders ile ilgili yasalarda belirtilen yeterliliğe sahip olmaları gereklidir. Bu hususlar her zaman denetime açık olmalıdır.

3. Eğitim yasalara uygun bir şekilde herkesin inanç veya dinine saygı çerçevesinde yürütülmelidir.

4. Yerel makamlar ilköğretimi garanti altına almak ve her belediye sınırları içerisinde yeterince devlet okulu açmakla mükelleftir.

5.Okulların eğitim masrafları, onların dini okul veya devlet okulu olmasına bakılmaksızın devlet tarafından karşılanır.

Bu yasa 17 Şubat 1983'de son halini almıştır. Bu anayasanın ilk örneği 1848 anayasasında mevcuttur. Fakat 1920 den önce eşit finansal destek yokken 1920 den sonraki düzenlemelerle tüm okullara eşit finansal destek sağlanmıştır.

Devlet okulları ile dini okullar arasında finansal eşitlik sağlandıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1848 yasasında yer alan daha sonra 1857 ve 1878 yasaları ile daha da keskinleştirilen eğitim kalitesi ile alakalı denetlemeler düzenli olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu denetimden sadece dini okullardaki din eğitimi hariç tutulmuştur. Çünkü din eğitimi okulun yönetiminin sorumluluğuna ve yetkisine bırakılmıştır.

Bazı gazete başlıklarından insanların eğitim alanında ortaya çıkan ayrışmaların üstesinden geldiğini görüyoruz. Bazıları aynı mahallede birlikte yaşamının ortak çıkarlarını vurgulayarak entegrasyon arayışındadır. Onlar komşular arasında dini farklılıklardan bahsetmeksizin sosyalleşme ortamı oluşturmaya çalıştılar. Diğer yandan okulun ailelerin dini ve ekonomik farklılıklarına rağmen öğrencilerin bir arada öğrenmesini sağlayan özel sorumluluğu vardır. Örneğin onlar, yerli ve göçmen öğrencilerin entegrasyonunu teşvik etmek için zengin ve fakir öğrencileri karıştırdılar. Bu bahsettiğim konuya başka örnek vermek gerekirse, Gouda'da göçmen (Müslüman öğrenciler) öğrencilerin tüm kasabaya eşit şekilde dağıtılmasını sağlayan bir organizasyon girişimi olmuştur. Böylece devlet ve özel okullar eşit sayıda yerli ve göçmen öğrenciler olarak entegrasyon amacına yardım edeceklerdi. Diğer bir girişim ise Rotterdam ve Amsterdam'daki beyaz (Hollandalı) aileler çocuklarını "siyah okullara" gönderme kararı aldılar. Üçüncü örnek ise 1989 yılında ilk ve son Hollanda örneği olan Hıristiyan-İslam Okulu olan Juliana van Stolberg okulu Ede'de açılmıştır. Diğer teşebbüsler daha çok ekonomik ayrım korkusundan kaynaklanan sebeplerle başlarken, Juliana van Stolberg okulu ise çokkültürlü toplum ve eğitimde bu okula gelen herkesin hayat görüşünün önemli bir yeri olan dinin pozitif katkılarını temel almıştır. (cf Avest ter, 2003) Bütün bunlara rağmen beyaz (Hollandalı) ailelerin İslam korkularından dolayı bu okul öğrenci azlığından 2003 yılında kapanmıştır.

Tüm bu tartışmalar ışığında Sütunlaşmış bir eğitim sistemine sahip olan Hollanda'da din eğitimi kompleks bir yapıya ve devamlı tartışmalara neden olan bir özelliğe sahiptir. Özellikle ailelerin kendi dünya görüşlerini çocuklarına vermek istemeleri diğer yandan da fanatik ve aşırı dincilikten ve özellikle İslamizasyondan korkmaları, çok dinli ve çok kültürlü bir toplumda vatandaşlık eğitimine olan ihtiyacı göstermektedir.

Tarihi Gelenek ve Din Eğitiminin Sosyo-Kültürel Arka Planı

Hollanda'daki din ve eğitim arasındaki ilişki ve onun durumu ve uygulanması ile alakalı herhangi bir tartışmada, bu ülkedeki eğitim konusunda en karmaşık ve benzersiz yöntemin organize edildiğini görmek çok önemlidir. Ama aynı zamanda anayasanın 23. Maddesi ile eğitim politikalarının nasıl güçlü bir şekilde belirlendiğinin bilinmesi de gerekir. Özellikle 1950'li ve 60'lı yıllarda sütunlaşmış sosyal

yapı ve onla ilgili sütunlaşmış eğitim sistemi en yüksek seviyeye ulaştı. Sütunlaşma organizasyonları ikinci dünya savaşından önce (1940-45) kurulmuş ve hayata geçmiş savaştan sonra yapılanma faaliyetleri çerçevesinde kendini tekrar hayata geçirmiştir. Devam eden yıllarda toplumdaki değişim-bundan sekülerleşmeyi, kurumsal dininin etkisini reddetmeyi anlıyoruz- tüm sütunlaşmış toplumsal tabakaları etkiledi. Bunun sonucu olarak sütunlaşmanın yok oluş süreci durdurulamamış ve geri döndürülemez hale gelmiştir. Sütunlar arasındaki duvarlar değişik din ve hayat görüşüne sahip insanlar arası iletişim, yeni ortaya çıkan duruma uyum ve aile hayatının yeniden yorumlanması gibi sebeplerle yıkılmıştır. Sütunlaşma süreci kendini az ya da çok homojen yapıya sahip olan okulların, özellikle Hıristiyan okullarında, heterojen yapıya sahip olmalarında göstermiştir.

20 yy'ın başında Hollanda durağan homojen ve tek kültürlü bir toplum fotoğrafı veriyordu. İlk bakışta homojen bir kültüre sahip görünür, diğer yandan Hollanda toplumu etnik olarak homojen fakat alt kültürler, diğer toplum katmanları bakımından kendi içinde farklı yapılara ayrılabilir. "Sütunlar" daha çok mezhepsel bağlılığa sahip olarak hayat felsefesine göre kendi içinde ayrılabilir. Ayrım daha çok dini alanda ortaya çıkar ve sütunlaşma sistemi bunu kopya eden bir Hollandalı stratejidir.

20 yy.'ın ikinci yarısından sonra tek kültürlü, homojen ve sütunlaşmış toplum yapısı çok kültürlü ve çok dinli bir yapıya doğru dönüşüm yaşadı. 1950'li yıllarda misafir işçilerin gelmesi ile başlayan bu süreç 1980'lerde bu işçilerin ailelerin gelmesi ile birlikte Hollanda kültürü üzerinde kalıcı/belirleyici etkiler yaptı. "Öteki" misafir işçiler ve onların dinleri ile karşılaşma Hollanda toplumundaki dini çoğulcuğu arttırmıştır.

21. yy'ın başında Avrupa'da, Hollanda ile birlikte Estonya ve Çek Cumhuriyeti en seküler devletler olmuşlardır. Bu durum spor kültürleri, siyasi partiler, gazeteler.. vb için çok geçerli değilse bile Hollanda toplumunun sütunlaşmış eğitim sistemi dini ayrılıklar üzerine şekillenmiştir. Örneğin Hollanda'daki devlet okulların oranı % 25'iken geri kalan % 75 ise Katolik, Protestan, Müslüman, Hindu... vb. dini okullardır.

Dikkati çeken nokta bu okulların % 30'u Katolik % 30'u Protestan ve diğer % 15'i ise diğer değişik pedagojik veya felsefi arka plana sahip olmakla birlikte Hıristiyan geleneğine saygı duyan ve benimseyen okullardır. Bu oranlara bakıldığında Hollanda'daki okulların % 65'i Hıristiyan okullarıdır. 20. Yüzyılın son on yıllık süresinde ortalama 40 adet okulla İslami okullar yeni bir "sütun" olarak yerini aldı. Her ne kadar Hollanda'daki okulların geneline göre % 1 gibi çok küçük bir orana sahip olsalar da bu çok ilginç bir gelişmeydi. Her sütunlaşmış okul kendi kültürüne, "kendi iyi inancı" ile ilgili olarak açık veya kapalı "iyi hayat" fikirlerine, ideal insan, ideal çocuk, iyi toplum ve doğaüstü veya Tanrı inancına sahipti. Bütün bu sunulan eğitim şekilleri okul toplumunun üyelerinin aktivitelerine, yönetim, öğretim ve çeşitli destekleyici aktivitelerine yön veriyor.

CBS 2004 verilerine göre Avrupalı olmayan göçmenlerin çocuklarının (tüm okullara giden öğrencilerin % 15'i göçmen çocuğudur) yarısı devlet okullarında

eğitim alırken diğer yarısında dini (özel) okullarda eğitim görmektedirler. Hıristiyan okullarının büyük bir çoğunluğunda etnik azınlıklar eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin içinde Müslüman öğrencilerde yer almaktadırlar. Bu durum sekülerleşmenin de etkisiyle hem devlet hem de dini okullarda aynıdır. Ve Hıristiyan okullarına giden öğrencilerin sadece % 25'i Kiliseye düzenli gitmektedir (Vreeburg, 1993). Tabii ki datalar genel bir durumu yansıtmaktadır. Büyük şehirlerin durumuna baktığımızda önemli bir durum ortaya çıkmaktadır. Amsterdam'da % 56, Rotterdam'da % 59, Den Haag'da % 45'i Utrecht'de % 33 gibi bir oranda okulların öğrencilerinin % 50'isi etnik azınlık gruplarıdır. Bu tartışmalarda bu okullar "siyah" okul olarak nitelendirilecektir. Rotterdam'da okulların % 39'unun öğrencisi % 80 oranında etnik azınlık çocuklarıdır (CBS, 2004, p.100)⁷. Bu niceliksel bilgilerinden yanında şunu da belirtmek gerekir ki, hükümetin tüm devlet okulları ve özel okullarda, Hıristiyan, Müslüman, Hindu okulları veya Montessori ve Dalton okullarında olduğu gibi özel pedagojik yöntemleri olan okullarda, eğitimin kalitesi ile ilgili sorumluluğu vardır.

DEVLET-KİLİSE İLİŞKİSİ

Hollanda anayasasının 23. Maddesinde görüleceği üzere herkesin kendi dünya görüşüne uygun okul açma hakkı vardır. Bunun sonucu olarak da özel okulların çoğu Hıristiyan mezheplerine ait olmuştur. Bu okullarda din okulunun esas karakteri ve kimliği olmuştur. Bu okulların yönetiminde yer alan aileler bu okulların kendi dini yaşamlarına göre eğitim vermesinde önemli bir rol oynadıkları için bu özel okullara "aile" okulu da denmiştir.

Anayasanın 23. Maddesine göre Müslümanların da kendi okullarını açabilmesi Hollanda'da büyük tartışmalara neden olmuştur. İslam okullarının öğrencileri topluma entegrasyonu zorlaştırarak onları Hollanda toplumundan izole etmesine neden olacaklarını belirten kimileri, bu okulların temelinde terörist yetiştiren aşırı dinciliğe öğrencileri teşvik edeceklerini belirtmişlerdir.

Hollanda'da 19. yy'ın başlarında devlet ve kilise arasındaki ayrışmayı götüren devlet ve din arasında bir ayırım görememekteyiz. 1848 Anayasası ile ikili eğitim sistemi yasal hale gelince dini okullar daha fazla öğrenci kabul etmeye ve daha din-darlaşmaya başlarken devlet okulları ise tarafsızlığını ve diğer din ve dünya görüşlerine olan saygı perspektifini geliştirmiştir. 19. Yy boyunca devletin rolü değişmiştir. Kilise ve devlet arasındaki ilişkinin sert ve kesin yorumlanmasından öte devlet dini konularda herhangi bir duruş sergilemediği gibi dinle de fazla alakadar olmamıştır. Bununla birlikte dini okullara kendi inanç ve dünya görüşlerine göre eğitim hakkı tanınması devleti din ve kilise arasındaki ayırmda zor bir durumda bırakmıştır.

Kilisenin din ve eğitimle olan ilişkisi ve din eğitimi ile olan ilişkisi de değişiklik göstermiştir. 1960'lı yıllara kadar birçok dini okul kurumsal ve resmi olarak kilise(ait oldukları dini cemaat) ile ilişki içerisinde idi. Papazlar ve Kilise mütevelli heyetindeki kimseler okulların kuralarının konmasında okuldaki yetkililerle birlikte kararlar alabiliyordu. Fakat 1960'lardan sonra dini okullar açık okullar haline geldi-

⁷ CBS (2004) Allochtonen in Nederland (Den Haag, CBS) s. 100

ler ve Kilise ile olan kurumsal bağlarını kestiler. Bununla birlikte hala kendilerini “kapalı” olarak nitelendiren kilise okulları mevcuttur. Hem açık dini okullarda hem de devlet okullarında öğretmenler devlet meselelerinde kilise liderlerinden ilham aldıkları görüşlerini veya toplumsal konularda Hristiyan bakış açısını yansıtabilirler. Aynı zamanda dini okullarda görev yapan öğretmenler Hristiyan bir gelenekten gelen görüşlerini yansıtabilecekleri gibi Kilise otoritesinden bağımsız görüşlerini de yansıtabilirler.

Her ne kadar Kilise dini okullarla resmi bağı olmasa da, devlet okullarındaki din derslerinde etkin rol oynayabilmektedir. Din dersi sınıflarda ailelerin isteğine bağlı olarak verilmekte ve bu dersi veren öğretmenlerin eğitimi ve ücreti Kilise’ye ait olmaktadır.

Hollanda’daki devlet okullarının yönetimi dini okullardan farklılık gösterdiği gibi ailelerle olan ilişkisi de tamamen farklıdır. Bu okullarda herhangi bir hayat görüşü veya inanç merkeze alınmamakta onu yerine herkesimin ortak paydaşları merkeze alınmaktadır. Devlet okulları ailelerin ve öğrencilerin hayat görüşlerine karşı tarafsızlığını korumak zorundadır. Öğrencilerin Müslüman, Hristiyan veya Yahudi olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Okul bunların hepsine saygı göstermelidir. Eğer veliler devlet okullarında kendi dinlerini öğretmek isterlerse devlet okulu din derslerinde bunu sağlamaktadır.⁸ Veliler isterlerse humanistik bir derste tercih edebilirler. Çocuklara din dersleri bilindik İncilden hikâyeler, semboller, ritüeller gibi Hristiyan kültüründen olan Christmas ve paskalya kutlamaları ile Hristiyan geleneğini anlatıyorlar. Aynı zamanda 1920’den bu yana okullarda da haftada bir saat olmak üzere değişik din dini felsefi akımlarda bahseden din dersleri bulunmaktadır. Mezhebe bağlı bu din derslerinin mali yükümlülüğü (öğretmen tedariki ve maaşı) Kiliseye aittir. Fakat Müslüman öğrenciler için mezhebe dayalı din dersini devlet okullarında vermek şuan mümkün değildir. Türk ve Faslı öğrencilerin yarısı devlet okullarına gitmektedirler (Karagül, 1994, s.125). Onların aileleri de tıpkı Hristiyan aileler gibi kendi çocukları için İslam din dersi istiyorlar. Fakat bu şuan kadar tam olarak gerçekleştirilememiştir. Bunu sebebi de bu dersi verecek Hollandaca bilen öğretmen eksikliğidir. Mevcut hoca veya imamlar da Hollandaca bilmemektedir. Hollanda’da devlet okullarında Hollandaca zorunlu eğitim dil olduğundan İslam din derslerinin verilmesinde zorluklar bulunmaktadır.

Diğer ilgi çekici soru ise Hollanda şartlarında Müslümanlar ve diğer spesifik grupların eğitim ve eğitim sistemine nasıl daha iyi katılım sağlayabileceğidir. Spesifik bir *İslam Okulu* homojen bir İslami eğitim ortamı yaratabilir mi veya Müslüman bir çocuk her köy ve kasabada bulunan ve çoğulcu Hollanda toplumuna entegrasyon fırsatını en iyi biçimde yaratan normal, çoğulcu bir “Hollanda” okuluna katılabilir mi? Bu konunun lehine veya aleyhine bir çok fikir bulunmaktadır. Bu karışık fikirleri ölçüp biçtiğimiz zaman gerçeklere baktığımızda ilginç şeyler görürüz. 2006 yılında Hollanda genelindeki özel okullara oranı % 1olan sayıları 40 adet İslam okulu vardı. Bu okullar Müslüman Hollandalı öğrenci sayısı sadece % 4’ü idi. Diğer

⁸ Rath, J., Penninx, R. Et al (1996) Nederland en zijn Islam. Een ontzuilde samenleving reageert op het ontstaan van een geloofsgemeenschap (Amsterdam, het Spinhuis), s. 52.

büyük çoğunluk çocuklarını İslami olmayan diğer okullara gönderiyordu. Müslüman öğrencilerin büyük bir çoğunlu da Hıristiyan özel okullarında okuyorlar. Bu durum şunu gösteriyor ki Müslüman aileler çocukları için yerli Hollandalıların seçtiği okulları seçiyorlar. Okul seçiminde diğer kriter ise, okulun kalitesinin meşhur oluşu, okul yanında ve çevresinde yerleşim ve okul-ev arası mesafe gibi sebeplerdi .bu durum okulun dini bir yapıya sahip olup olmamasının önüne geçmiştir. Ailelerin çocuklarının okulunun seçiminde kendi sübjektif kriterleri vardır. Devletin özel veya devlet okulu olsun, iyi bir eğitim için her okula mecbur kıldığı kriterleri vardır. Devlet okullarında eğitimin en önemli kısmı ise herhangi bir felsefi görüşün etkisinde veya kontrolünde olmamaktır. Yukarıda da ifade edildiği üzere sınıflarda ailelerin hayat görüşleri derslerin içeriğini belirlediğinden beri felsefi hayat görüşünün olduğu sınıflarda somut günlük faaliyetler eğitim özgürlüğü olarak ifade edilmiştir.

Eğitimin Hedefleri

1960'lı ve 80'li yıllar arasında sütunlar arası homojenlik çok iyiydi. Bu dönemde aile-çocuk arasında dini uyum, kilise ve aile ve yine çocukların gittiği okul ile yakın ilişki ve uyum vardı. Çeşitli "yaşam alanlarındaki" dini yönelim az veya çok benzerdi. Sorgu sual edilmeksizin kabul edilen bu sosyolojik iyi kavramı, yaşam tarzları destekleniyor ve bunlar ait olunan sütunlar tarafından da paylaşıyordu. Tüm bunlar durağan bir sosyal içerik meydana getirerek insanların kendi ailesel gelenekleri içinde kalmasını sağladı.

Özel Hıristiyan okulları değişik yollarla kendi Hıristiyan kimliğini biçimlendirdi. Bazı okullar kendi Hıristiyan kimliklerini haftada iki veya üçer saatlik din dersi sınıflarını programlarına koyarak karakterize ettiler. Bu din dersi sınıfları az veya çok diğer sınıflardan izole edilmiş sınıflardı. Bu yöntem Hıristiyanlık kimliğini okulun günlük aktivitelerde biçimlendiren "sınırlandırılmış" metot olarak adlandırılmıştır. Aynı yolla okullar ve öğretmenler dini bayramlara, okul ibadetlerine ve diğer açık dini işlerle yakından ilgi gösterebilirler. Bu yöntemin aksine "bütünleşmiş" adı verilen metot Hıristiyan kimliğinin şekillendiği diğer bir yoldur. Bu yöntemde Hıristiyan ahlaki ve değerleri eğitimin diğer kısımlarına *pedagojik ve kurumsal boyutta aşılır*. "*Bütünleşmiş*" yol *vakfın resmi* dokümanlarının formüle edildiği hayatın dini felsefi ile kurumsal bakış açısının yanında pedagojik ve didaktikten oluşan çift taraflı oluşan eğitimde koordine edilmiş bakış açısı olarak anlaşılır.

1960'lardan sonra Din dersi sınıflarına Türk ve Faslı öğrencilerin gelmesi öğretmenler için probleme neden oldu. Öğrencilerin dil probleminin yanında onların farklı sosyal kültür ve dinden gelmesi de sorun oluşturdu. Tartışmanın merkezi çok kültürlü bir toplum ve eğitimin rolünün diğer ötekinin ve farklı tek olanın insan hakları haline geldi. Hollanda'da bu şu sözle ifade edildi: (Hollanda kültüründe) **Entegrasyon** (doğal kültürün) **koruma** ile devam ediyor. Başkılığın taşıma arayışı kötü şöhretli 9/11'den beri birikmiş 1970'lerden beri kamuoyu gündeminde olan kırmızı iplik/çizgiydi.

Okullar kimlik için sınırlandırılmış veya bütünleştirilmiş bakış açılarını takip ederken din dersi sınıflarının amacı dini eğitim, din hakkında ve dinden öğretmeyi hedeflemektedir. Hollanda'daki Dini eğitim ve öğrencilerin ailelerinin mensubu

oldukları dinin bilgisini, ritüelleri ve sembollerini öğreten eğitimi veren okullara "witnessing school" adı verilmiştir. Sosyalleşmeden ziyade Hıristiyan dininin ve diğer dinin geleneklerini bilgi ve bulgularını öğretmeyi hedefleyen okullara da "schools of encounter" adı verilmiştir. "Schools of encounter" okulları özellikle Türkiye ve Fas'tan gelen ve hayatımızın bir parçası olan öteki dine sahip olan öğrencilerle birlikte yaşamak için sorulara cevap geliştiren bir içeriğe sahiptir. "Komşunu sev" konseptinden başlayarak çocukların diğer (İslam) büyüyen gelenek ile karşılaşması için bir fırsat yaratılmıştır. "Dialogical schools" okullarının dini sınıflarında diğer dinlerin kutsal kitaplarının hayata, insanın yaratılışına, acıya ve ölüme nasıl baktığını sırasıyla öğrenmek için diyalog temel alınmıştır. Her öğrencinin tek ve otantik olan hayat görüşünün inşası "dialogical schools" un amacıdır.

Çok Kültürlülük ve Küreselleşmenin Etkileri

Dünya Dinleri Hakkında Öğrenmek

1985 yılında Hollanda Eğitim Bakanlığı tarafından ilkökul eğitimi için yeni bir yasa yürürlüğe kondu. Bu kanunun bir bölümünde okul programları için "Dini ve İdeolojik Akımlar" adlı yeni bir alanın tanıtımı vardı. Bu tarihten itibaren özel (dini) veya devlet okulu olsun olmasın her okul hayatın dini ve felsefi yaklaşımlarına önem vermek zorunda idi. Bu Hollanda eğitim sistemi için gerçekten dikkate değer bir adımdı. Dini ve ideolojik hareketler/akımlar normal okul dersleri olan coğrafya, tarih dersleri gibi normal düzenli bir ders olarak okutulacaktı. Bu dersin amacı öğrencilere asıl dünya dinlerini öğretmek, dini argümanları tartışmak ve öğrencilerin çoğulcu bir toplumdaki değerleri ve değerlerin ve normların çeşitli sistemleri hakkında geniş bilgi edinmelerini sağlamaktı. Bu yaklaşımın asıl fikri yaşamın felsefesi ve dini gelenekleri ansiklopedik bilgiden ziyade objektif olarak sunmaktır. Bu kanun yeni çıktığında bir dinin veya inancın güncel deneyimlerini vurgulamaktan kaçınması önemlidir denilerek çok ilginç bir tartışma oldu (Braster 1996, p.197). Ders hayatın felsefesi ve dinin fenomenoloji hakkında açık olacak fakat sırufta öğrencilerin güncel deneyimlerinden bahsedilmeyecekti.

Söylediği üzere, "dini ve ideolojik hareketler" her ilkökulda zorunlu bir dertir. Pratikte bunun manası, eskiden Hıristiyan okullarında din normatif (Hıristiyan) bir bakış açısından öğretilirken şimdi objektif (fenomonolojik) bir bakış açısından öğretilecek. Devlet okullarında ise önceden hiç yer öğretilmeyen din dersi yeni bir ders haline geldi. Din dersinin Hollanda bağlamında verilmesinin birkaç zorluğu açık bir şekilde görülür:

1- Mezhebe dayalı din eğitimi mümkün konu ile ilişkisi dahil olmak üzere bu ve diğer konularda ve öğrenme alanları arasında ilişki nasıldır?

2- Kanun öğretmenlere din ile özel bir yoldan ilişki kurmasını bekliyor. Fakat objektif, kognitif yöntemle davranabilmesi mümkün mü? Öğretmenin kendi inançları ne olacak? Gerçek ve hazır dini deneyimleri belli bir dini gelenekten gelen öğrenci gruplarına nasıl verilecek?

3- Dini algılayış biçimde şüpheler var ve bu çocukların zihinsel kavrama ve algılamaları ile nasıl ilişkilendirilir (gelişim teorileri, din öğretiminin anlamı)

4-Bu dersin pratikte sağlıklı bir şekilde verilebilmesi için gerekli olan öğretim materyalleri ve ders kitaplarının eksikliği.

Konunun tanıtımına ve onun teorik temellerinin çok ilgi çekici olmasına rağmen onun pozisyonu hala belirsizdir (bkz Westerman, 2001). 1998 yılında kanunun yapıışından 13 yıl sonra, tüm okulların dünya derslerini öğrettiği görülmemiştir ve yine okulların kullandıkları içerik, didaktik yöntemler ve ayırdıkları zaman birbirleriyle aynı değildir. Buna ilaveten, araştırmamıza göre okulların % 80'i bu konunun önemini kolayca kabul etmiştir. Hem devlet hem de dini okullarda dini ve ideolojik hareketler/akımlar anlamlı görülmektedir (Brasters 1997, s.297; De Jonge et al., 1999).

Pedagojik Eğilimler/Akımlar

a) Dinler arası Öğrenme

Eğitim ve dinde ve din eğitimindeki gelişmelere rağmen önceki bölümlerde 90'lı yıllardaki değişimler yer aldı ve eğitim sisteminde esas okul olan Roman Katolik ve Protestan sütunların okulları üzerinde duruldu. Bu içsel hareketin tersine 20 yy.'ın son 10 senesinden başlayan sütunlar arası sınırları aşan dinler arası hareket/akımın diye isimlendirilen bir gelişmeyi fark ettik.

1994 yılında, Utrecht Üniversitesi Dinler arası bölümünde öğretim üyesi olan Trees Andree, tüm çocuklar için eğitimde dinler arası prensiplerin uygulanması konusunda kapsamlı bir açıklamada bulundu:

Eğitimde diyalog, kişisel özelliklere saygı, farklı hayat görüşlerini toplumsa yönden aramak, tüm insanların eşitliği bilincinde olan ve çok dinli bir toplunda gerçek bir insanlık için yeni temel şeylerin yorumlanması için ortak sorumluluk gereklidir. (Miedema 2006, s.16'dan alıntı olarak)

Andree'nin görüşüne göre eğitim her öğrencinin eşsiz/özgün (din) kimliğinin gelişimine ve aynı zamanda diğer dinden insanlarla karşılaşması için fırsatlar yaratmaya özen göstermelidir. Sadece dini bir gelenekte büyüyen çocuklar değil aynı zamanda seküler ailede büyüyen öğrenciler de dinler arası okulda karşılanmalı ve kendilerini huzurlu hissetmelidir. Bu okulda öğrenciler insanlar arası, dinler arası ve bugünden yarına köprüler inşa etmeyi öğrenecekler. Andree, kendi yönteminin deneyi öğretmenler tarafından tecrübe edilmiş olan Hıristiyan-İslam okulu olan Juliana van Stolberg ilk okulundaki gelişmelere özel ilgi göstermiştir.

b) Yapısal Kimlik Danışma (the Structural Identity Consultation)

9/11 olaylarından sonra okulların kimliği meselesi yeniden gündeme geldi. Okulun resmi dökümanlarında formüle edilen kurumsal kimlik ile çok dinli ve çok kültürlü sınıf ortamlarında her gün pratik edilen radikal ve tümevarımsal olmayan yöntem arasındaki çelişkinin yerine YKD'de (the structural identity Consultation) pratikleşen radikal bir tümevarımsal yöntem eğiliminin ortaya çıktığı başarıyla gözlemledik (Bakker&Avest ter, 2005).

İnsanların sıkıntı içeren olumsuz duygularının yorumlanması yerine, bu duygular onların adanmışlıkları için birer delil olarak-olumsuz bir bağlılık da olabilir- görülür ve yorumlanır. Onların bu bağlılıkları yeni görüş ve prosedürleri tartış-

mak yerine okuldaki tümevarımsal yöntemin bir amacıdır. Kendinle(kendi kendine) Yüzleşme Metodunun (KYM) (Self Confrontation Method (SCM)) daha karmaşık başlangıç /temel formları okulun kimliği ile alakalı çok önemli konularla ilgili olan öğrencilerin kişisel duygusal bağılıklarını araştıran okul takımının öğretmenlerini desteklemek için kullanıldı (Avest ter & Bakker, 2005). Kendinle Yüzleşme Yöntemi değerler teorisi ve kendinle diyalog teorisi üzerine kuruludur (bkz. Hermans&Hermans-Jansen, 1995).

Okulun kimlik oluşumunun bu sürecinde, özel etkiler ve okulun prensiplerine/ilkelerine motive edici güçler atfedilir. Tanusal (diagnostic) ve gelişimsel karakteristikler ile bu etkileri bir enstrüman olarak keşfetmek için KYM temel alınarak kullanılmalıdır. Bu keşfetme öğrencinin profesyonelliğinin temeli olarak yorumlanabilen, sonuçları "hayat teması" ve normatif ilgi olarak formüle edilen temel motivasyonlarının köklerine derin bir ışık meydana getirecektir. Bu yansıma, ancak, değerlendirme ve temel motivasyonun katmanına günlük uygulama düzeyi ile kalır, ki bunların kökleri sadece profesyonel biyografide değil aynı zamanda kişisel biyografidedir. Böylece üç katmanlı bir yansıma oluyor. Okul kimliğinin bu radikal tümdengelimci olmayan yaklaşımı eğitimde müdahaleler yapan sürpriz/şaşırtıcı bir yol olduğunu kanıtıyor. Şurası ilginçtir ki, öğretmenler tarafından tümevarımsal ve içeriksel yansımanın bir çeşidi olan bu yansıma okulun resmi kimliği(kimlikleri) ile açıkça bağlantılı değildir.

Yapısal kimlik daruşma (SIC) ve Kendinle Yüzleşme Yöntemi (SCM) de günlük mesleki pratiklerdeki kararlardaki anlayışı uyandırdığı gibi yine aynı zamanda okulun resmi dokümanlarında yer alan okulun misyonu ve ahlaki değerleri aslında normatiftir. Burada öncü prensip öğretmenlik bir meslektir ve her meslek erbabı sadece teknik ve beceri yönünden değil aynı zamanda bir yaşam merkezi yönlendirme ve aslında normatif bir kasıtlı karar verme eğitimi olması gerekiyordu. Normatif profesyonellik (meslek) fikri ve onun üzerinde üç katmanlı yansımanın provakasyonu bu radikal tümevarımsal yöntemde çok önemlidir. Daha geniş anlamda kimlik endişeleri (dini bayramlar ve sınıftaki davranışlar üzerindeki konular kaplıdır.) ve onun nedeni de tümevarımsal olduğudur (çünkü tümevarımsal biyografiler ve tecrübeler kaçınılmaz bir şekilde bu tartışmalara ihtiyacı vardır).

Din ve Eğitim: Amaçlar ve Tartışmalar

a) İslami okulların ve İslami Eğitimin Pozisyonu

2006'da dini okullar, özellikle de İslami okullar din dersinin içeriği ve tanınmış yoksul genel okul kayıtları konusunda ciddi eleştiriler ve kaygılara maruz kaldı. Ortalama bir Hollanda okulu ile İslam okulları arasında başarı oranları karşılaştırıldığında İslam okulları başarı konusundaki performansları çok düşüktü. Hustinx (1998)'e göre mutlak anlamda İslami okullarda okuyan öğrencilerin performansları diğer okullara göre biraz düşük olabilir ama çocuğun sosyo-ekonomik arka planı gibi değişik sebeplerden dolayı bu yargı yeniden düşünülmalıdır. Daha da fazlası bu öğrencilerin ortaokul ve lisede aynı sosyo-ekonomik arka plana sahip oldukları Hollandalı öğrencilerden daha fazla başarılı oldukları görülmüştür.

İslam okullarında din dersleri İmamlar veya İslam din dersi konusunda eğitim görmüş bir öğretmen tarafından veriliyor. Sınıf öğretmenleri din derslerinin içeriğini sınıflarda düzenli olarak ifade ettiler. Aileler ve okul yönetim kurulu arasındaki fark biryana dersi veren öğretmen ve yönetim diğer tarafta subjektif dinle ilgili konularda çok az anlaşıyorlar (aile ve okul yönetimi Müslüman öğretmenler genelde Hollandalı Hıristiyan veya seküler öğretmenlerdi) olmaları özellikle İslam okullarında ciddi problemler oluşturuyorlardı. Bu konuyla ilgili tartışmalara bakıldığında karmaşık eğitim sisteminde yeni bir "sütun"un ortaya çıkışıyla ilgili bağlantılı çatışmaları anımsattığını görürüz. Yeni ve güç sahibi olabilecek bir şey başlangıçta savunmasız ve zayıf olabilir. Bu doğru ve bu yolla açıklanabilir olsa bile, medya ve politikadaki fenomenlere çok fazla dikkat etmeliyiz. Tekrar, sadece birkaç İslami okul için ne söylenebilir.⁹

b) Bir Okula Dini Bağlılığın Yeniden Ayarlanması

Sekülerizasyon (Dünyevileşme) dini kurumların etki ve tesirlerini reddetme olarak tanımlana gelmiştir. Bir kurum olarak dogmatik tutum, dini dokümanlar, Kilise ve dinin kurumsallaşmış formu olan diğer şeyler kişisel davranışlar ve güncel kararlar için birer rehber ve ilke olarak daha az kabul edilebilir ve daha az popüler hale gelmiştir. Gerçekte, Hıristiyan okullarının tehdidi hakkında konuşmak kurumsallaşmış bir din hakkında konuşma haline gelmiştir. Toplumda buna paralel bir gelişme olarak, Hıristiyan sütununa ait herhangi bir Hıristiyan kuruma ait okul sıkıntılı olmuştur. Bundan ayrı olarak kurumsallaşmamış dinde ilginç gelişmeler gözlemlenmiştir. Bu "informal din" "vahşi özveri" ve "maneviyat" gibi kavramlarla ifade edilmiş ve kurumsallaşmamış din konusunda "duyu alma süreçleri" olarak gelişim göstermiştir. Dini gelenekler bu tartışmalar da hala bir rol oynuyor fakat bu ilgili dini kişilerin şahsi yorumlar vasıtasıyladır. Bu okulların dini (Hıristiyan) kimliği ile ilgili tartışmalarda çözülmesi gereken yeni meydan okumadır, örneğin daha önceden bahsettiğimiz yapısal kimlik danışma (SIC) süreci ve genel olarak din ve eğitim arasında ilişki gibi.

c) Bir İnceleme Konusu Olarak Din Eğitimi

Tam özgürlüğü algılanan okul kimliği ve Din dersi veren her öğretmenin bireysel mesleki standartlara göre ortaöğretimde din ve eğitim arasındaki ilişkiyi biçimlendirmek Eylül 2007'den beri sınırlanmış olacaktır. Ulusal düzeydeki tartışmalar bu konular için yeterli ve tarafsız öğretim materyalleri hakkındadır. Bir konuyu belirtmek için ciddi inceleme konusu olarak gerekli tartışmalar yükselirken yeterli nitelik arayışına ihtiyaç duyulur.

Niteliklerin bu dizi güncel resimleri daha önceden bahsettiğimiz her üç seçenek gibi karmaşıktır: dini, dinden ve din hakkında eğitim. Bu son ikisinde eğilimde bir uzlaşma bulunabilir. İlk strateji (dini eğitim) çok karmaşık görünüyor ve daha çok bir önceki bölümde bahsettiğimiz bir okula dini bağlılığın yeniden ayarlanması ile ilgilidir. Hükümet politikası okullara özgürlüğü belli oranda sağlar (ancak okul için birçok ev ödevi meydana getiriyor).

⁹ The issue whether...

d) Tüm ve Vatandaşlık eğitimi için Din Eğitimi

Vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık gelişimi politik ve halk tabanında bugünlerde çok önemli bir konudur. 2005 yılında, Hollanda Eğitim Bakanı Maria van der Hoeven, sosyal birleşmeyi ve aktif vatandaşlığı teşvik etmek için Ortaöğretimde okullar için zorunlu terimlere yönelik bir kanun değişikliği hazırladı. 1 Şubat 2006 yılında "Aktif Vatandaşlığı ve Sosyal Entegrasyonu Teşvik" adlı kanun olarak yasalaştı. Oldukça dikkat çekici olan bu kanun için "Vatandaşlık için Bir Temel" başlıklı broşürler basılmış ve broşürlerde ilk defa dini okullar dikkate alınmış ve aynı zamanda din eğitimi ile vatandaşlık eğitimi kendi arasında nasıl ilişkili olacak diye sorular artmıştır. Belirtilen temel kavramlar şunlardır: değişik görüşleri benimseme, değişik görüş ve fikirlerdeki insanlarla karşılaşmada tolerans ve açıklık.

Din eğitimi ve vatandaşlık eğitimi arasındaki bağlantı için şuanda daha fazla verimli imkânlar vardır. Sadece bir seçenek Her okuldaki çocuğun veya gencin kişiliğini ve dini kimliğini geliştirebilmek görüşünü kuvvetlendirmek için sadece seçeneğe olabilir. Dini terbiye, geniş bir kavram olan kişisel kimlik gelişiminin ayrılmaz bir parçası olarak yorumlanabilir. Vatandaşlık eğitiminin geniş içeriği daha sonra din eğitimi ve gelişimi vatandaşlık eğitiminin bir parçası anlamına gelir ve bu isteğe bağlı veya seçimli bir şekilde olmamalı, fakat tüm vatandaşlık eğitiminin gerekli ve yapısal bir elementi olmalıdır.

Vatandaşlık eğitiminin her ülkenin hükümetinin sorumluluğunda olduğu yaygın bir şekilde kabul edilmektedir. Ve eğer hükümet vatandaşlık eğitiminin kapsamlı içeriğinin için ciddi bir sorumluluk alırsa, yani her hükümet hiçbir özel din veya dünya görüşünü tercih etmeksizin "politik-pedagojik sorumluluğu" ele alarak bir bütün olarak vatandaşlık eğitiminin bir parçası olarak dini ahlakın okullarda yer almasını teşvik etmelidir. Demokratik vatandaşlık ve din eğitimi kesinlikle dini vatandaşlık eğitimi alanında okullarda kombine edilmelidir. Toplumsal bir bakış açısıyla, çocuklar zaten okullarda ilkel bir toplum, deneyim içinde olmaları veya diğer çocukların dini arka planları, fikirler, deneyimler ve uygulamaları tanımları arzu edilir. Dinin etkili olduğu politik, kültürel ve ekonomik alanlara baktığımızda "diğer" geniş dini toplumlarla karşılaştığında onlar da bu tür deneyimler ve anlayışlardan yararlanabilir. Böylece toplumsal ve de pedagojik bakış açısından, bütün okullar vatandaşlık için dini boyutu teşvik etmelidir ve böylece karşılık saygı ve anlayış getirerek ve okul hayatında çocuklar ve gençlerin kişisel dini kimlik oluşumu gelişimi desteklenmelidir.

Sonuç

Diğer dini geleneklerin manası ve içeriği ile alakalı cahillik ve bununla birlikte dini cehalet, medya ve kişisel karşılaşmalarda ortaya çıkıyor. Bu Hollanda'da din ve devlet işlerinin ayrı rolleri tarihsel gelişimi için bir meydan okuma haline geliyor. Eski günlerde Hıristiyan geleneğindeki muhafazakâr ve aracı kilise rolü vurgulandı, geleneğin içeriği ve onu nasıl öğrencilerine öğreteceği öğretmene bırakıldı. Bununla birlikte öğretmenlerin onların dinden ve din hakkında öğretimle ilgili normatif profesyonelliklerine katkı olarak pedagojik temalar inanç ve din ilişkisi içinde kendi sorularını keşfetmek için desteğe ihtiyacı çok aşikârdır. Yukarıda da anlattığımız

üzere, Hollanda'da bu tartışmalar 200 yıl önce başlamış önceleri belli (Hiristiyan veya Hümanist) gelenekler arasındaki ayrılıkken daha sonra değişik gelenekler (Hiristiyanlık, İslam, Hümanizm, Ateizm) arasındaki bir ayrılık olmuştur. REDCO projesi bir AB projesi olarak bu projeye katılan değişik ülkelerin güncel durumu incelemek ve geçmişte ve şimdide eğitim ve din arasında ilişkinin şeklini ve içeriğini araştırmak için desteklenmiştir.

"Herkes için din eğitimi" gibi bir konunun farkındalığı birçok toplumsal tartışma ve çatışmaların dini ayrımlar ve karşıtlığa bağlı olarak tetiklendiğine dayalı bilinç ile ilgilidir. Din ve eğitimin düşünülerek ayarlanması, örneğin dini vatandaşlık eğitimi, bu konuları uygun bir yolla eşleştirmek için iyi bir meydan okuma olabilir, bu hem cesaret hem karmaşık bir çabanın ürünüdür. Cesaret sadece dini gelenekleri ilgilendiren farklılıklar arasında değil, aynı zamanda okul ve toplumdaki toplumsal uyum için ciddi bir tehdit olabilecek bu gelenekler içindeki farklılıklar içinde gösterilmelidir. Takdir edilen dağınıklığın karakteristiği, post-sütunlaşmış olarak günümüze uyarlanmış olan ve adına "çeşitlilik içinde birlik" adını verdiğimiz tipik Hollandalı toplumsal uyum markasını kuvvetlendirmektir.

Kaynakça

Avest ter, I. (2003) *Kinderen en God, verteld in verhalen* (Zoetermeer, Boekencentrum).

Avest ter, I & Bakker, C. (2005) *Religion: Voice of the multi-voiced Self?*, *Scriptura* (89), 350-362.

Bakker, C. & Avest ter, I. (2005) *Schoolethos and its religious dimension*, *Scriptura* (89), 350-362.

Braster, S. (1996) *De identiteit van het openbaar onderwijs* (Groningen, Wolters-Noordhoff).

CBS (2004) *Allochtonen in Nederland* (Den Haag, CBS)

Hermans, H. & Hermans-Jansen, E. (1995) *Self-narratives, the construction of meaning in psychotherapy* (New York, Guilford Press).

Hustinx, P.W.J. (1998) *Milieu, sekse, etniciteit en schoolloopbanen, een onderzoek onder Nederlandse jongeren in het begin van de jaren negentig* (Utrecht, proefschrift Universiteit Utrecht).

Jonge de, K., Wetering van de, S. & Bakker, C. (1999) *Proeven van Interreligieus Leren* (Utrecht, Centrum voor Interreligieus Leren, Universiteit Utrecht)

Karagül, A. (1994) *İslamitisch godsdienstonderwijs op de basisschool in Nederland* (Amsterdam, Universiteit van Amsterdam).

Lijphart, A. (1968) *The politics of Accomodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands* (Berkeley, University of California Press).

Meijssen, J. (1976) (Ed.) *Lager onderwijs in de spiegel der geschiedenis, 1801-1976* ('s Gravenhage, Staatsuitgeverij).

Miedema, S. (2006) "Levensbeschouwelijk leren samenleven: een godsdienstpedagogische balans", in: S. Miedema & G.D. Bertram-Troost (Eds.), *Levensbeschouwelijk leren samenleven. Opvoeding, Identiteit & Ontmoeting* (Zoetermeer, Meinenema), 7-23.

Rath, J., Penninx, R. Et al. (1996) *Nederland en zijn Islam, Een ontzuilde samenleving reageert op het ontstaan van een geloofsgemeenschap* (Amsterdam, Het Spinhuis)

Rietveld-van Wingerden, M., Sturm, J. & Miedema; S. (2003) "Vrijheid van onderwijs en sociale cohesie in historisch perspectief", *Pedagogiek* 23 (2), 97-108.

Scheffer, P. (2000) "Het multiculturele drama" in: *Nieuwe Rotterdamse Courant*, 29 Januari.

Thurlings, J. & Van Vugt, J. (1997) "Van schoolstrijd naar schoolstrijd? Twee eeuwen worsteling met cultureel pluralisme, 1795-1995" in C.A.M. Hermans & J.P.A van Vugt (Eds.) *Identiteit door de tijd* (Den Haag/Nijmegen, ABKO/Katholiek Studiediecentrum).

Vreeburg, B. (1993) *Identiteit & het verschil. Levensbeschouwelijke vorming en het Nederlands voorgezet onderwijs* (Amsterdam, Universiteit van Amsterdam).

Westerman, W. (2001) *Ongewenste objectiviteit Onderwijs in Geestelijke Stromingen historisch en vergelijkend perspectief* (Kampen, Kok).